

Významná publikace z památkové edice nakladatelství Koehler-Amelang přináší široký pohled na ojedinělý fenomén evropské fortifikační a sakrální architektury — soubor opevněných kostelů Sedmihradska. Po úvodu zabývajícím se dějinami jejich zkoumání následuje stručná historie země a jejího osídlování svobodnými kolonisty německého původu již od 12. stol. K opevňování kostelů docházelo sice již ve 13. stol., ale hlavní rozvoj se datuje až po bitvě u Nikopole v souvislosti se zvyšujícím se nebezpečím tureckých vpádů. Po r. 1526 se země stala místem neustálých vojenských střetnutí mezi tureckým a habsburským státem, takže kostelní hrady sloužily jako útočiště vesničanů před soldateskou obou stran. Konec jejich funkce znamenal až definitivní zlomení turecké moci karlovickým mírem (1699). Umělecký vývoj kostelů od konce 12. stol. postihuje další kapitola zdůrazňující ojedinělou existenci předkolonizační architektury a hojný výskyt románských bazilik 1. pol. 13. stol. Románské tvarosloví přitom vyznívalo až do konce 13. stol., ale již před jeho polovinou se díky cisterciácké huti objevují i první projevy gotiky (Prejmer). Rovnoměrně je zastoupena vrcholná a pozdní gotika, ta i po stránce fortifikační. Stručná subkapitola se zabývá výzbrojí a skromnou válečnou technikou obránců, další počíná exkursem do oblasti jiných opevnění regionu — hradů. Pozoruhodná je donjonová dispozice šlechtických hradů 13. stol. a refugiální charakter rozlehlých selských hradů. Nejstarším fortifikačním prvkem kostelů je západní věž doplněná později východní věží (pohlucuje kněžiště) nebo zvýšeným chórem. Dále je rozebráno obranné zařízení opevnění (ochozy, podsebití, střílny, smolné nosy, věže a bašty, brány ap.). Mírně dezinformující je tabulka vývoje kostelních hradů, která není jednotně uspořádána, a přehledností nijak nevynikají mapky Sedmihradska a umístění kostelů (ač jejich dispoziční uspořádání je vystiženo dokonale). Další kapitola je věnována uměleckému vypravení kostelů a mobiliáři a následují příklady vždy s historickým přehledem a půdorysem, někdy řezem či axonometrií. Za nepočitelnými poznámkami následuje pak dostatečný výběr literatury, popis k vyobrazením v textu i přílohách a velmi cenný dvojjazyčný rejstřík míst. Chybí snad ještě pojmenování v maďarštině. Obrazové přílohy jsou vybrány tak, aby postihly celek, detail i zvláštnost a až na barevné snímky jsou v dobré kvalitě. Celkově dává publikace dobrý přehled v oblasti architektury u nás méně známé.

Miroslav Plaček

Benedykt Zientara, **Świt narodów europejskich**. Warszawa, Państwowy Instytut Wydawniczy 1985. 434 s., 7 mapových příloh.

Obsažná, fakty nabitá a přitom velmi čtivá kniha, jejíž náplň spíše vystihuje podtitulek — Powstanie świadomości narodowej na obszarze Europy pokarolińskiej, se tedy především soustřeďuje na analýzu geneze etnických vazeb i poměrů politických v útvarech, vzniklých po rozpadu franské říše, avšak zpětně přihlíží i ke všem královstvím germánským, která se utvořila po pádu západořímského impéria: patří sem i souhrnné pojednání o původu a vývoji Franků a franského království. Do práce nejsou tudíž zahrnuty Britské ostrovy ani poloostrov Pyrenejský, i když v charakteristice výchozích pozic celé studie se, mimo jiné, o Visigótech ve Španělsku hovoří. Problematiku autor v zásadě sleduje až do století 13., v Itálii jde ještě poněkud dále. Střední respektive středovýchodní Evropa stojí nutně na okraji zájmu, částečně se s českými zeměmi, ale i Polskem a Uhrami, setkáváme v poslední kapitole, věnované středověkému národnímu vědomí. Důležitý moment představuje vstupní část monografie, zaměřená na význam, vývoj a užívání takových pojmů jako je natio, gens, populus či patria.

Publikace je psána a koncipována tak, že není určena jen úzkému kruhu odborníků, nýbrž i širší čtenářské obci, která v ní najde jedinečný zdroj poučení.

Pavel Kouřil